

DAFTAR PUSTAKA

Buku, Jurnal, Skripsi

- Anderson, W. (2006). *Colonial pathologies: American tropical medicine, race, and hygiene in the Philippines*. Durham: Duke University Press.
- Anwar Nasirin, A., Sunarti, L., & Karwiti, W. (2023). Masalah hygiene di pesantren pada masa Hindia Belanda XIX–XX. *El Tarikh: Journal of History, Culture and Islamic Civilization*, 4(2), 74.
- Apriliani, N. W. L., Sulendra, I. M., & Rulina, N. M. (2021). Dukungan keluarga dalam kepatuhan pengobatan pada penderita kusta. *Jurnal Ilmu Keperawatan Indonesia*, 9(1), 25-32.
- Azzahra, F. (2023). Kampanye higienitas di kota-kota Jawa, 1900–1942. *Histma: Jurnal Sejarah dan Budaya*, 9(1), 68-88.
- Boomgaard, P. (1993). The development of colonial health care in Java: An exploratory introduction. *Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde*, 149(1), 78.
- Cipta, S. E. (2020). Upaya penanganan pemerintah Hindia Belanda dalam menghadapi berbagai wabah penyakit di Jawa 1911–1943. *Jurnal Candrasangkala*, 12(1), 45-62.
- Departemen Kesehatan RI. (2007). *Sejarah pemberantasan penyakit di Indonesia*. Jakarta: Departemen Kesehatan RI.
- De lepra-conferentie te Batavia dd. 18 Februari 1936. (1936). *Geneeskundig Tijdschrift voor Nederlandsch-Indië*, 546-548.
- Dienst der Volksgezondheid. (1916). *Verslag over de Gezondheidsdienst in Nederlandsch-Indië 1915*. Batavia: Landsdrukkerij.
- Dienst der Volksgezondheid. (1922). *Verslag van den Dienst der Volksgezondheid in Nederlandsch-Indië over het jaar 1921*. Batavia: Landsdrukkerij.
- Dienst der Volksgezondheid. (1932). *Verslag van den Dienst der Volksgezondheid in Nederlandsch-Indië over het jaar 1931*. Batavia: Landsdrukkerij.
- Dienst der Volksgezondheid. (1937). *Verslag van den Dienst der Volksgezondheid in Nederlandsch-Indië*. Batavia: Landsdrukkerij.
- Dwikurniarini, D., & Dewi, I. M. (2022). *Penyakit kusta di Bangkalan pada abad ke-20*. Surabaya: Universitas Airlangga.

- F.P. Smits. (1907). *Nota over de bestrijding der lepra in Nederlandsch-Indië*. Batavia: F.P. Smits.
- Geneeskundigen Dienst. (1933). *Verslag van den Geneeskundigen Dienst in Nederlandsch-Indië over het jaar 1932*. Batavia: Landsdrukkerij.
- Hallema, A. (ca. 1933). *De geschiedenis van het ziekenhuiswezen: Leprozerieën en haar geschiedenis in Nederland en het rijk buiten*. Overdruk uit „Het Ziekenhuiswezen”, 6e jaargang, No's 11 en 12, Sept. en Dec. 1933.
- Hermans, E. H. (1924). *Het lepra-vraagstuk: Jaargang 1923-1924*. Soerabaia: N.V. Drukkerij Plantijn.
- Hollander, J. S. (1935). *Leprabestrijding: Een kritische beschouwing. Proefschrift ter verkrijging van den graad van doctor*.
- Josselin de Jong, R. de. (1940). *Hygiëne en medisch-hygiënische propaganda in Nederlandsch-Indië*. Leiden: Universitaire Bibliotheken Leiden.
- Knaap, G. J. (1996). Ziekten en geneeskunde in Nederlands-Indië. Dalam P. Boomgaard (Ed.), *Indië ontdekt: 400 jaar wetenschappelijke beoefening van de Indische archipel* (hlm. 145). Amsterdam: KITLV.
- Lampe, P. H. J. (1934). *De wetenschappelijke waarde en practische bruikbaarheid van de behandeling der melaatsheid met het preparaat 1129*. Batavia: Landsdrukkerij.
- Lockwood, D. N. J., & Suneetha, S. (2005). Leprosy: Too complex a disease for a simple elimination paradigm. *Bulletin of the World Health Organization*, 83(3), 230-235.
- Martika, D., & Juwita, E. R. (2022). *Unit Rehabilitasi Kusta Donorojo: Perkembangan dan dinamika dalam perspektif sejarah*. Yogyakarta: Balai Pelestarian Cagar Budaya.
- Meurs, H. van. (1926). *Verzameling voorschriften betreffende den Dienst der Volksgezondheid in Nederlandsch-Indië*. Batavia: Javasche Boekhandel en Drukkerij.
- Mulder, D. (1932). *Pro en contra buiten den Volksraad 1932: Het kruis der leprozen van den Volksraad (Blz. 51 van De Hoogste Wet)*. Den Haag: Van Dorp.
- Mulder, D. (1934). *De hoogste wet: Het heil der zieken is de hoogste wet*. Bandoeng: Nix.
- Mulder, D., & Bosscha Lepira Licht-Instituut. (1930). *Het kruis der leprozen*. Utrecht.

- Pattikaihattu, J. (1983). *Dr. Jacub Bernadus Sitanala: Hasil karya dan pengabdianya*. Jakarta: Departemen Kesehatan RI.
- Pols, H. (2018). *Nurturing Indonesia: Medicine and decolonisation in the Dutch East Indies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Quarin Willemier, G. A. F. (1852). *Handleiding der bijzondere natuurkunde van den zieke mensch*. Amsterdam.
- Rahmi, S. A. (2023). *Koloni kusta di Majene tahun 1925-1940* (Skripsi). Universitas Hasanuddin.
- Rachmawati, S., & Trilaksana, A. (2023). Penyakit kusta di Bangkalan tahun 1934-1939. *Avatara: e-Journal Pendidikan Sejarah*, 11(2), 437-448.
- Ragapadmi. (2023). The first leper: A critical history of leprosy transmission in Madura, Indonesia. *Indonesia and the Malay World*, 51(149), 43-163.
- Rhijn, Chr. v., & Gramberg, K. P. C. A. (1926). *10 jaar arbeid onder melaatschen te Dono-Rodjo*.
- Ricklefs, M. C. (2008). *Sejarah Indonesia modern 1200–2008*. Jakarta: Serambi.
- Sitanala, J. B., Djoehana, R. M. W. K., & Rehatta, G. H. (1940). *Verslag de leprabestrijding in Nederlandsch-Indië 1939*. Medische Berichten, 4(10). Semarang: Drukkerij De Bruin.
- Snelders, S. (2017). *Leprosy and colonialism: Suriname under Dutch rule, 1750-1950*. Manchester: Manchester University Press.
- Soedarto. (1990). *Penyakit-penyakit infeksi di Indonesia*. Jakarta: Widya Medika.
- Uddin, B. (2006). Politik etis dan pelayanan kesehatan masyarakat di Jawa pada awal abad XX: Studi kebijakan kesehatan pemerintah kolonial Hindia Belanda. *Makalah Konferensi Nasional Sejarah VIII*, 1-3.
- van der Meer, T. (2005). Colonial leprosy and the management of social deviance in the Dutch East Indies. *Medical History*, 49(3), 293-314.
- Van Donk, W. J. (1936). *20 jaar arbeid op Donorodjo: Onder melaatschen Donorodjo*.
- Vaughan, M. (1991). *Curing their ills: Colonial power and African illness*. Stanford: Stanford University Press.
- Vereeniging Het Oranje Kruis. (1910). *Het "Oranjekruis": Nationale bond ter bestrijding der melaatschheid (lepra) in Nederlandsch-Indië*. Batavia: Landsdrukkerij.

- Wachid, H. (2012). Pengaruh keberadaan Rumah Sakit Lepra Plantungan Kendal terhadap kehidupan sosial ekonomi masyarakatnya 1958-1964. *Journal of Indonesian History*, 1(2), 77-84.
- White, C., & Franco, C. (2015). Leprosy in the 21st century. *Clinical Microbiology Reviews*, 28(1), 80-94.
- WHO. (2018). *Guidelines for the diagnosis, treatment and prevention of leprosy* (2nd ed.). New Delhi: WHO Regional Office for South-East Asia.
- WHO. (2019). Leprosy: Key facts. Retrieved from <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/leprosy>
- WHO. (2022). *Leprosy (Hansen's Disease): Fact Sheet*. Geneva: World Health Organization.
- Wulandari, A. (2021). Anak-anak dalam ancaman kusta: Penularan dan penanganannya di Hindia Belanda pada awal abad ke-20. *Walasuji*, 12(2), 227-241.
- Yanti, I. (2009). *Dienst der Volksgezondheid dan propaganda kesehatan di Banyumas 1925-1930* (Skripsi). Universitas Indonesia.

Koran

- Algemeen Handelsblad voor Nederlandsch-Indië*, 17 April 1935.
- Algemeen Handelsblad voor Nederlandsch-Indië*, 31 Desember 1935.
- Algemeen Handelsblad voor Nederlandsch-Indië*, 4 Agustus 1933.
- Bataviaasch Nieuwsblad*, 3 Desember 1932.
- Bataviaasch Nieuwsblad*, 3 Desember 1940.
- Bataviaasch Nieuwsblad*, 5 Januari 1918.
- Bredasche Courant*, 30 Januari 1933.
- Deli Courant*, 25 November 1927.
- De Indische Courant*, 11 Februari 1935.
- De Indische Courant*, 31 Juli 1933.
- De Indische Courant*, 9 Oktober 1940.
- De Locomotief*, 18 Agustus 1933.
- De Locomotief*, 3 Januari 1936.
- De Locomotief*, 3 Mei 1902.
- De Sumatra Post*, 11 Desember 1935.
- De Sumatra Post*, 16 April 1924.
- De Sumatra Post*, 19 Februari 1935.
- Het Nieuws van den Dag voor Nederlandsch-Indië*, 13 Juli 1936.
- Soerabaijasch Handelsblad*, 2 September 1931.